राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग
National Human Rights Commission of Nepal
केन्द्रीय कार्यालय (Central Office)
हरिहर भवन, पुल्चोक, ललितपुर (Harihar Bhawan, Pulchowk, Lalitpur, Nepal)

प्रेस नोट

२०७६ साउन २३

जेष्ठ नागरिक विधेयकमा हुनु पर्ने सुधार बारेका सुझाव

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगले संसदमा विचाराधीन जेष्ठ नागरिक सम्बन्धी संशोधन विधेयकका प्रावधान बारे २०७६ साल साउन २ गते एउटा वृहत छलफल कार्यक्रम गर्‍यो । छलफलमा पूर्व न्यायाधीश, कानून व्यवसायी तथा नेपाल बार एशोसिएशन, जेष्ठ नागरिकका क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्था, विशेषज्ञ र सरकारी निकायहरुका प्रतिनिधिको सहभागिता थियो ।

छलफल पछि उक्त कानूनमा हुनु पर्ने नीतिगत सुधार, कानूनी सुधार र पूर्ण मस्यौदा सहितको सुझाव हाल विधेयक छलफल भइरहेको प्रतिनिधि सभा महिला तथा सामाजिक समितिमा पठाएको छ ।

सुझावमा सार्वजनिक पदाधिकारी समेतले आफ्नो आम्दानीको निश्चित प्रतिशत बाबु आमाको बैंक खातामा जम्मा गर्नुपर्ने व्यवस्था राम्रो हुँदा हुँदै पनि प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि थप छलफल हुनु पर्ने विषय औँल्याइएको छ । यस व्यवस्थाले गरीबीको रेखामुनि रहेका खासगरी ग्रामीण भेगका अधिकांश जेष्ठ नागरिक लाभान्वित हुन नसक्ने हुँदा विशेष कोषको प्रावधान राख्न सुझाइएको छ । भरण पोषण नगर्ने सन्तान विरुद्ध स्वयं बाबु आमाले नै उजूर गर्नुपर्ने बाध्यता हटाई छरछिमेकी समेत जो कोहीले उजूरी गर्न पाउने र सञ्चार माध्यम लगायतबाट स्वयम् जानकारी लिन सकिने प्रावधान थप्न सुझाव दिइएको छ । बैंकमा रकम जम्मा नगर्ने सन्तानले पनि बाबु आमाको शेषपछि सो रकमको हिस्सा पाउने व्यवस्थालाई न्यायिक मान्न नसकिने कुरा पनि उठाइएको छ । दिगो समधानका लागि बाबु आमाको आर्जनको सम्पत्ति निजहरुले ईच्छापत्र गरे अनुसार हुने ईच्छापत्र प्रणाली पन्ध्र वर्ष पछि लागू हुने गरी कानूनी व्यवस्था गर्न पनि सुझाव दिइएको छ ।

जेष्ठ नागरिक सम्बन्धी मुद्दा हेर्न जिल्ला अदालतमा बेग्लै इजलास र निरन्तर सुनुवाईको व्यवस्था समावेश गर्न पनि माग गरिएको छ । स्थानीय तहमा मेलमिलाप हुन नसकेका जेष्ठ नागरिकका मुद्दा स्थानीय निकायकै प्रतिवेदनका आधारमा जिल्ला अदालतबाट कारवाही शुरु गर्ने कानूनी प्रवन्ध हुन उचित हुने राय दिइएको छ ।

सेवा निवृत्त तथा अनुभवी जेष्ठ नागरिकको सेवा लिन स्थानीय निकायका गाउँ वा टोलमा जेष्ठ नागरिक समूह बनाई तिनको प्रवन्ध गर्ने दायित्व स्थानीय सरकारको हुनुपर्ने सुझाव पनि दिइएको छ । दिवा सेवा केन्द्र र स्याहार केन्द्रहरुको स्थानीय सरकारले अनिवार्य रुपमा सञ्चालन गर्नुपर्ने, वृद्धाश्रमहरु एकत्रित गरी सुविधासम्पन्न रुपमा सञ्चालन गर्नुपर्ने प्रावधानले पनि संशोधित ऐनमा ठाउँ पाउनु पर्ने विषय औँल्याइएको छ । वृद्धाश्रममा बस्ने जेष्ठ नागरिकहरुलाई नागरिकता नखोजी परिचयपत्रको आधारमा वृद्ध भत्ता दिनु पर्ने कानूनी व्यवस्था हुनुपर्ने आवश्यकता औँल्याइएको छ ।

जेष्ठ नागरिकको स्वास्थ्यको अधिकार सुनिश्चित हुनुपर्ने, साम्पत्तिको अधिकार संरक्षित हुनुपर्ने र पारिवारिक सम्बन्ध सुदृढ हुनुपर्ने प्रावधानहरु समावेश गर्न पनि सुझाइएको छ । जेष्ठ नागरिकलाई झुक्याएर सम्पत्ति हस्तान्तरण सम्बन्धी कागज गराइएको ठहरे स्वतः बदर हुने प्रावधान ऐनमा राख्ने सुझाव पनि दिइएको छ । आयोगले जेष्ठ नागरिकका स्वास्थ्य समस्या तर्फ विशेष ध्यान दिन यस पूर्व

दिएको सुझाव तर्फ पनि पुनः ध्यानाकर्षण गराइएको छ । कानून बनाउन भन्दा त्यसलाई कार्यान्वयन गर्न उदासीन हुन नहुने विषय औंल्याउँदै अनुगमन, निर्देशन, कारवाही र सरकारी सहयोगलाई कानूनी जिम्मेवारीकै रुपमा राखी तीनै तहका सरकारलाई जेष्ठ नागरिक प्रति उत्तरदायी हुनुपर्ने प्रावधान समेत विधेयकमा समावेश गर्न आग्रह गरिएको छ ।

आयोगले गत वर्ष जेष्ठ नागरिकका मानव अधिकारका विषयमा सातै प्रदेशका ६२ जिल्लामा अध्ययन गरेको थियो । त्यहाँ रहेका वृद्धाश्रम, दिवासेवा केन्द्र, कल्पवास, स्याहार केन्द्रमा पुगी त्यहाँ रहनु भएका जेष्ठ नागरिकहरु र केन्द्र सञ्चालनहरु सँग छलफल गरेको थियो । यसै अध्ययनका आधारमा ७७ वटा सुझाव नेपाल सरकारलाई दिएको थियो । जेष्ठ नागरिकहरुका मूल समस्यामा स्वास्थ्य, सम्पत्ति र परिवार रहेको निष्कर्षका साथ देशमा एउटा जेष्ठ नागरिक अस्पताल र प्रत्येक प्रदेशमा कम्तीमा एउटा अस्पतालमा साधन सम्पन्न जेरियाट्रिक वार्डको प्रबन्ध गर्न सरकारसँग माँग गरेको थियो ।

....
वेद भट्टराई
सचिव/प्रवक्ता